

משיעורי הרב קוק עין איה- מסכת ברכות

מקורות, ד"ר חזות גבריאלי

פיסקה מח

תניא אבא בנימין אומר אין תפילתו של אדם נשמעת אלא בביהכ"נ, שנאמר לשמע אל הרינה ואל התפילה.

יסוד הדברים, כי הנה תכלית התפילה הם שני דברים, שלעומתם נחלקו חלקי התפילה, שהם רינה ותפילה, דהיינו שבח ובקשה.

האחד הוא ששם השי"ת חק בעולמו שע"י תפילת האדם יעשה לו צרכיו. ותפילת ישרים רצונו, "וואת שועתם ישמע ויושיעם". והשנית, שיוציא האדם שלמותו מן הכח אל הפועל, בהיותו מסדר רעיונו לספר בגדולתו ית' ולהרגיל דעותיו וכל כחות נפשו לחזות בנועם ד', שהוא פרי החיים ותכלית השלמות, ובכלל סוג זה הוא הדבר העיקרי של הודעת כבודו של מקום בעולמו וקרבתו לבנ"א וביותר לדבקים בדרכיו.

והנה ראוי שיהי' חקוק בלב, שגם חלק התפילה של בקשה, היא ג"כ נמצאת בעולם, כדי שע"י זיבא האדם בכלל יותר לשלמותו האמיתי, הנמשך מהכרת כבוד ד' ית'. שע"י מה שהתפילה מועלת, וע"י מה שכל שהאדם קרוב יותר לשלמותו ית', ע"י מעשיו הטובים וכשרון חכמתו ומדותיו, הוא קרוב יותר שתועיל תפילתו, ודבריו יעשו רושם לגזר אומר ויקם לו.

דבר זה מביא את המין האנושי אל קרבת אלקים, וע"כ המציא השי"ת חק זה בעולמו כדי להכשיר את האדם לשלמות. והמשכיל יבין בזה שורש מציאות התפילה, באין צורך לחשבונות הרבים של הפילוסופים. ע"כ יש בתנאי חלק הבקשה, שתהי' תמיד משועבדת לחלק היותר עליון של התפילה, שהיא מצד הודעת כבודו ית'.

והנה מציאות בתי כנסיות וקדושתן בתור מקדש מעט, היא מפני שהם הבתים שעל ידם יפורסם מציאות השי"ת וכבודו. ע"כ ראוי להראות שגם חלק הבקשה משועבד ונמצא בשביל זה התכלית, כדי להנצל משיבוש הדעת של שינוי רצון חלילה לאדון כל ית'. ע"כ אין תפילתו של אדם נשמעת אלא בביהכ"נ, שהוא מקום רינה, שיסוד תפילת ביהכ"נ הוא מיוסד על החלק המעולה השכלי, שהוא הכרת גדולתו ית' וקרבתו.

והנה באלה שני החלקים הכוללים של התפילה, נכללו שלשה חלקים לפי האמת. דהיינו,

תכלית מילוי הבקשה של צורך האדם, הוא החלק התחתון של התפילה.

החלק היותר עליון מזה, הוא להכשיר את האדם להתענג על ד'.

והחלק היותר עליון ונשגב, הוא להודיע גדולתו ית' בעולם.

וע"ז נתקנו שלשה חלקי התפילה, של ג' ראשונות וג' אחרונות ואמצעיות. הג' ראשונות להכשר מעלת האדם, ומזה יהי' האדם נכון לבקשה בלא שיבוש דעת. והג' אחרונות תכליתם להכרת גדולתו ית' ע"י התפילה ופעולותי' בעולם, ע"כ אלה הב' ענינים הרוחניים אינם מקבלים חלוקה, כי יסודם דבר שכלי שאינו מורכב כלל בחומר מפאת תכליתם. ע"כ חשובים הם כ"א הג"ר וג' אחרונות. מה שא"כ האמצעיות, שהן לתכלית חמרי בהם יש חילוק מדרגות לפי הצרכים.

1. מבנה התפילה

תפילת שמונה עשרה מורכבת מ-19 ברכות המחולקות לשלוש קטגוריות:

שבח - שלוש הברכות הראשונות מטרתן שבח לה' כהקדמה לתפילה: ברכת אבות, ברכת גבורות, ברכת קדושת ה'.

בקשה - החלק העיקרי של התפילה בו המתפלל נושא תפילתו לה' ומבקש את בקשותיו בשלוש עשרה ברכות: ברכת חונן הדעת, ברכת תשובה, ברכת הסליחה, ברכת גאולה, ברכת רפואה, ברכת השנים, ברכת קיבוץ גלויות, ברכת המשפט, ברכת המינים, על הצדיקים, ברכת ירושלים, מצמיח קרן ישועה, שומע תפילה.

הודאה - שלוש הברכות האחרונות מטרותן הודאה לה' על מעשיו כסיום לתפילה: ברכת עבודה, ברכת הודאה, ברכת שים שלום.

2. **אמר רב יהודה**: לעולם אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות, ולא בשלש אחרונות, אלא באמצעיות. דאמר רבי חנינא: ראשונות - דומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו; אמצעיות - דומה לעבד שמבקש פרס מרבו; אחרונות - דומה לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו. (ברכות ל"ד.).

3. בראשית פרק כז

(כז) וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקָלוּ וַיִּרְחֹ אֶת־הַיַּיִם בְּגִדָיו וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמְרוּ רְאֵה הַיַּיִם בְּלִי כְּהַיַּיִם שֶׁדָּה אֲשֶׁר בְּרָכוּ יִקְוֶה:
(כח) וַיִּתֵּן - לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֵב דָּגָן וְתִירֹשׁ:

בראשית פרק כז

(לח) וַיֹּאמְרוּ עֲשׂוּ אֵל - אֲבִיו הַבְּרָכָה אַחַת הוּא לָךְ אֲבִי בְּרַכְנִי גַם־אֲנִי אֲבִי וַיִּשָּׂא עֲשׂוּ קִלְוֹ וַיִּבְדָּ:
(לט) וַיַּעַן יִצְחָק אֲבִיו וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הֲיֵה מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ יְהִי מוֹשְׁבֶךָ וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מֵעַל:

4. "עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו; בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך." (רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא, אבות פרק ב)

האמירה "עשה רצונך כרצונו" קוראת לאדם לעצב את הרצון שלו כרצון ה', ומתוך כך גם הקב"ה כביכול ישנה את רצונו, ותיווצר אחדות בין הרצונות; האמירה "בטל רצונך מפני רצונו" קוראת לאדם לעשות צעד של ביטול, של כניעה, של מחיקה, וזה צעד שלא מחבר אותו לקב"ה – רק משפר את מעמדו בעולם הזה (כי הוא עבד על הרצון שלו, ועכשיו זה הרצון המזוכך ביותר שראוי להתקיים מכל שאר הרצונות בעולם).